

MELVILLE I HEMINGWAY: DOS OCEANS DIFERENTS

En el Llibrefòrum ens hem endinsat en l'experiència de verificar com d'un mateix escenari en poden sorgir dos productes absolutament diferents, contraris fins i tot. Melville al setembre i Hemingway a l'octubre, ens han dut de la mà a conèixer la vida de l'home pescador i la seva relació amb el mar.

Dos autors nord-americans, Melville (1819-1891) i Hemingway (1899 – 1961), que, amb només 8 anys de separació entre la mort d'un i el naixement de l'altre, reflecteixen dues concepcions de la literatura i de la vida i, sobretot, retraten el trencament cruel i definitiu que es va donar en el gènere humà durant els primers anys del segle XX.

La novel·la de Melville, *Moby Dick*, és un relat enciclopèdic sobre el món balener. Emmarcat en el moviment cultural del Naturalisme (derivació del Realisme), l'autor fa una descripció minuciosa, documental, de la balena, de la seva caça, del seu espedaçament, dels vaixells i de la funció de cada un dels professionals mariners que se n'encarregaven, de com l'art ha reflectit al llarg dels temps aquesta activitat, etc. Segurament és aquesta voluntat de transmetre qualsevol coneixement que tingui com a tema la balena, allò que fa feixuga la lectura de l'obra (curiosament qualificada de "literatura juvenil" en l'actualitat!) perquè interromp la ficció, allò que més atreu el lector del segle XXI, i la deixa bandejada a l'inici i al final del relat. L'altra dificultat que percep el lector actual és que, com és propi del Naturalisme, l'escriptor no intervé: només descriu i, per tant, l'esforç d'exegesi que se li demana és superior a d'altres novel·les.

Malgrat les feixugueses de la lectura, vam poder observar com Melville procura fer un al·legat contra els fanatismes religiosos, racials, polítics o de qualsevol altra índole. L'obsessió del capità Ahab és venjar-se de la balena blanca que el va deixar sense cama i, en aquesta dèria, hi arrossega tota la tripulació d'un balener que només veu en els cetacis una forma de subsistència però que és víctima del populisme que el capità fa servir en els seus discursos. Només Ismael se n'escapa: se salva de la destrucció perquè s'aferra al taüt que un company seu havia construït i que havia esdevingut popa de la nau. Per què se'n salva Ismael? Perquè des de l'inici del relat és ell qui es mostra atent a tot el que l'envolta i és crític amb el que sent i observa; és, en definitiva, capaç de no caure en cap extremisme: davant de la raça diferent, es fixa en la humanitat comuna; davant de la religió diferent, es fixa en la necessitat de fe i de ritus; davant de la lluita d'Ahab contra la balena és capaç de veure com la força irracional i la racional es confonen en tots dos. El taüt on se sustenta no deixa de ser el testimoni de la mort d'una forma d'entendre la vida que no podia prosperar sense destruir la pròpia humanitat i Ismael representa una filosofia més oberta, més democràtica on la natura i l'home són fets del mateix fang (no oblideu que les teories de Darwin estaven fent forat a tota Europa malgrat la resistències de molts "Ahab"...).

Aquest Ismael que sobreviu als fanatismes derivarà en un cost important per a l'evolució humana: si tenir convencions i creences ha derivat en extremismes

que són incapaços d'acceptar la mínima diferència, el millor serà abandonar-les. Melville no és tan atrevit: Ismael no abandona les creences ni les convencions, simplement les relativitza. Però la generació literària posterior, a la qual pertany Hemingway i que van anomenar "generació perduda" sí les abandona: perquè veu que una sèrie de crisis econòmiques i polítiques deriva en guerres gratuïtes i cruels i, d'aquesta constatació, en neix una amargor i un abandonament d'ideals que identifiquen com a somnis ingenus de joventut. Hemingway transcorre una primera etapa vital i literària totalment pessimista i decebuda. En canvi, cap al 1930, evoluciona i transforma la seva decepció en rebel·lia: segueix veient el món com un espai violent i immoral però reconeix en l'ésser humà la capacitat de ser honest i solidari. Les seves obres viuen una transformació total i *El vell i la mar* n'és un exemple paradigmàtic.

Santiago és un pescador conscient de la seva vellesa i de la proximitat de la seva mort. Viu en la pobresa més absoluta perquè la seva decrepitud física ha posat en perill la seva capacitat de treball i, per tant, de subsistència. Tot i així és l'exemple de la lluita i de la força de voluntat més fèrria. Santiago surt a pescar i decideix que anirà més lluny per veure si té més sort i deixa de tornar amb la barca buida. I la té: pesca un peix espasa tan gran com la seva barca. El relat dels dies passats al mar és esfereïdor encara que ens omple d'orgull veure com amb una paciència infinita és capaç de superar el fred, la calor, la gana, la set i el dolor. Després de la pesca, ve el viatge de tornada amb un resultat totalment inesperat per al pescador i per al lector.

Tanmateix, allò que ens crida més l'atenció és que Santiago parla al peix espasa com li parlaria a un germà, li demana perdó per haver-lo de matar i concep la lluita com un joc entre iguals: tanta possibilitat té de morir el peix com ell. Que lluny del capità Ahab que volia sotmetre la balena com a criatura inferior que havia gosat desafiar la seva lògica mort! El pescador cubà entén que el peix té tant dret a viure com ell perquè, al cap i a la fi, són germans en l'univers que els dóna vida. Santiago concep la seva existència com una peça més d'un enorme engranatge, l'Univers, on tot i tothom és necessari i on ningú sustenta cap rang de superioritat vers l'altre. Hi ha un equilibri absolut entre l'acceptació de tot el que s'esdevé i la lluita per seguir endavant: sorprenent pel que fa a l'home, obvi pel que fa a la natura.

També la figura de l'aprenent és profundament contrària en les dues obres: si al Pequod l'aprenent és forçat a superar la por de la forma més cruel i el jove es refugia en la bogeria que l'aliena; amb Santiago, l'aprenent mostra sempre admiració i estimació pel mestre que li va ensenyar l'ofici des de la confiança i el respecte.

Ahab acaba sol i du vers la mort a tothom. Santiago du l'esperança al seu poble: perquè, encara que no obtingui el resultat desitjat, ha lluitat i, al cap i a la fi, el que preval és tenir la força de voluntat i el valor d'enfrontar-se a les dificultats, no pas el resultat en què derivin.

En el Llibrefòrum hem gaudit de la lectura i la comparació de les dues obres: Melville ens ha deixat l'advertència d'un perill que segueix malauradament vigent al segle XXI i Hemingway ens ha deixat el gust dolç de confiar en la

nostra capacitat de superar les adversitats si seguim creient en el respecte vers tot allò que ens envolta i en l'agraïment de cada sort que ens arriba.

Us deixem amb unes fotografies de la trobada del setembre: com que el Centre encara estava en obres, vàrem fer la xerrada a Montserrat i ho vam passar d'allò més bé! Encetem el 9è curs de Llibrefòrum amb els cors àvids de literatura!